

Любі друзі! Багато народів захоплюються героїзмом і мужністю українського народу. Тож, ми вже зараз повинні працювати для відбудови, щоб і надалі прославляти нашу неймовірну Батьківщину.

Знання - це наша сила!

Коли лунає сирена-направляйтесь в укриття! Бережіть себе!

Шановні учні! Нагадую, що на виконанні вами завдання чекає моя електронна пошта:

kvasha.n.v@gmail.com або Вайбер чи Телеграм за номером: 093-74-98-200, але не пізніше 20:00

Урок № 15

Дата: 1.03.2023

Тема: Теорія пізнання. Учення про істину та її критерії

Мета: охарактеризувати теорію пізнання та учення про істину, її критерії; розвивати аналітичне мислення, професійні навички, пам'ять, мислення; виховувати інтерес до спеціальності.

Хід уроку:

Пізнання – процес цілеспрямованого, активного відображення дійсності в свідомості людини, зумовлений суспільно-історичною практикою людства. Він є предметом дослідження такого розділу філософії, як теорія пізнання.

Теорія пізнання (гносеологія) – це розділ філософії, що вивчає природу пізнання, закономірності пізнавальної діяльності людини, її пізнавальні можливості та здібності; передумови, засоби та форми пізнання, а також відношення знання до дійсності, закони його функціонування та умови й критерії його істинності й достовірності.

Головним у теорії пізнання є питання про відношення знання про світ до власне світу, чи спроможна наша свідомість (мислення, відчуття, уявлення) давати адекватне відображення дійсності.

Вчення, що заперечує можливість достовірного пізнання сутності дійсності, дістало назву агностицизму. Помилковим є уявлення про агностицизм як про вчення, що заперечує пізнання взагалі. Агностики вважають, що пізнання можливе лише як знання про явища (Кант) або про власні відчуття (Юм). Головною ознакою агностицизму є заперечення можливості пізнання саме сутності дійсності, яка прихована видимістю.

Пізнання людиною світу, формування пізнавальних образів починається з чуттєвого контакту зі світом, з чуттєвого відображення, з живого споглядання .

Під "живим спогляданням", "чуттєво-сенситивним відображенням" розуміють чуттєве відображення дійсності в таких формах, як відчуття, сприймання, уявлення.

Відчуття – це відображення окремих властивостей предметів та явищ внаслідок їхнього безпосереднього впливу на органи чуття людини. Відчуття – це ті канали, які зв'язують суб'єкт із зовнішнім світом. Але, будучи результатом безпосереднього впливу лише окремих властивостей та сторін об'єктів, відчуття хоч і є джерелом пізнання, дає не цілісну характеристику дійсності, а лише однобічну її картину. Більш складною формою відображення є сприймання.

Сприймання – це чуттєве відображення предметів та явищ дійсності в сукупності притаманних їм властивостей при безпосередній дії їх на органи чуття людини. Сприймання – це цілісний, багатоаспектний чуттєвий образ дійсності, який виникає на основі відчуттів, але не є їхньою механічною сумою. Це якісно нова форма чуттєвого відображення дійсності, яка виконує дві взаємозв'язані функції: пізнавальну та регулятивну.

Пізнавальна функція розкриває властивості та структуру об'єктів, а регулятивна – спрямовує практичну діяльність суб'єкта згідно з цими властивостями об'єктів. Сприймання має активний характер, воно відображає в єдності із всебічними характеристиками об'єкта також і все багатогранне життя суб'єкта: його світоглядні установки, минулий досвід, інтереси, прагнення, надії.

Уявлення – це чуттєвий образ, форма чуттєвого відображення, яка відтворює властивості дійсності за відбитими в пам'яті слідами предметів, що раніше сприймалися суб'єктом. Уявлення – це чуттєвий образ предмета, який уже не діє на органи чуття людини; це узагальнений образ дійсності. Уявлення поділяються на образи пам'яті та образи уяви. За допомогою образів уяви твориться картина майбутнього.

Мислення – це процес активного, цілеспрямованого, узагальненого, опосередкованого, суттєвого та системного відтворення дійсності і вирішення проблем її творчого перетворення в таких логічних формах, як поняття, судження, умовиводи, категорії.

Поняття – це форма раціонального пізнання, в якій відображається сутність об'єкта і дається його всебічне пояснення. Поняття як знання сутності, знання про загальне і закономірне формується в решті-решт на основі практики, оскільки саме в процесі практики суб'єкт може визначити суттєві і несуттєві сторони дійсності. В поняттях предмети та явища відображаються в їхніх діалектичних взаємозв'язках та розвитку. Зміна понять є результатом зміни наших знань про дійсність або самої дійсності, що відображається в поняттях.

Урок № 16

Дата: 01.03.2023

Тема: Теорія пізнання. Учення про істину та її критерії

Мета: охарактеризувати теорію пізнання та учення про істину, її критерії; розвивати аналітичне мислення, професійні навички, пам'ять, мислення; виховувати інтерес до спеціальності.

Хід уроку:

Судження – це елементарна найпростіша форма вираження змісту поняття, така логічна форма мислення, в якій стверджується або заперечується щось відносно об'єкту пізнання. В судженнях виражається зв'язок між поняттями, розкривається їхній зміст, дається визначення.

Умовивід – це такий логічний процес, у ході якого із кількох суджень на основі закономірних, суттєвих і необхідних зв'язків виводиться нове судження, яке своїм змістом має нове знання про дійсність. Перехід до нового знання в умовиводі здійснюється не шляхом звернення до даних чуттєвого досвіду, а опосередковано, на основі логіки розвитку самого знання, його власного змісту. За характером одержання нового знання умовиводи поділяються на такі основні види: індуктивні – рух думки від суджень менш загального характеру до більш загального; дедуктивні – рух думки від суджень більш загального характеру до менш загального; умовиводи за аналогією – в ході яких на підставі подібності чи відмінності деяких точно виявлених властивостей ряду об'єктів доходять висновку про подібність чи відмінність інших властивостей цих об'єктів.

Важлива роль у функціонуванні і розвитку раціонального пізнання, мислення, свідомості взагалі належить категоріям.

Категорії – це універсальні форми мислення і свідомості, які відображають загальні властивості, взаємозв'язки, закономірності розвитку всіх матеріальних і духовних явищ та

процесів. Категорії відображають також універсальні схеми, суспільновироблені форми діяльності, а опосередковано, через практику відтворюють загальні властивості предметів і явищ, необхідні і всезагальні зв'язки та форми буття.

Адекватне знання про дійсність чуттєве відображення може дати лише в єдності з раціональним пізнанням, яке в своїх формах і засобах (насамперед в категоріях) відображає суттєві властивості, причинні та закономірні зв'язки дійсності. Саме раціональне в пізнанні дає змогу досягнути дійсність в її незалежності від суб'єкта.

Раціональне і чуттєве (чуттєво-сенситивне) – це діалектичне взаємозв'язані сторони єдиного пізнавального процесу, які лише в єдності можуть давати адекватну картину дійсності. Кожний момент чуттєвого відображення в пізнанні опосередкований мисленням. У свою чергу, раціональне пізнання одержує свій зміст з чуттєвих даних, які забезпечують постійний зв'язок мислення з конкретними предметами та явищами дійсності. І в мисленні людина не може абсолютно відокремитись від наочності, оскільки без цього неможлива проекція наших знань на дійсність та результативне здійснення предметно-гірактичної діяльності.

Отже, пізнавальна творчість реалізується як у процесі формування знання, так і в процесі його теоретичної інтерпретації, у виявленні та осмисленні його сутності, сфери застосування і значимості, а також у практичному використанні. В процесі пізнання об'єктивні зв'язки та процеси відображаються в специфічно людських пізнавальних формах: поняттях, судженнях, ідеях, концепціях, теоріях і т.д. Іншими словами, справи природи людина перекладає на свою власну мову.

Інтуїція – це такий спосіб одержання нового знання (форма пізнання), коли за неусвідомленими в даний момент часу ознаками і, не усвідомлюючи шляху руху власної думки, суб'єкт робить наукове відкриття, одержує нове об'єктивно істинне знання про дійсність. Інтуїція – це кульмінаційний момент творчого процесу, коли всі елементи пізнавальної проблеми, які до цього були у відокремленому стані, об'єднуються в єдину систему. Основні характеристики інтуїції при дослідженні: безпосередність, несподіваність, неусвідомленість шляхів одержання нового знання. Неусвідомленість характеризує інтуїцію як процес, а несподіваність та безпосередність – як результат.

Інтуїція – це здатність суб'єкта робити у процесі пізнання висновки, який є науковим відкриттям, не усвідомлюючи проміжних ланок аргументації. Однак вивчення творчості видатних вчених доводить, що інтуїція – це не раптове проникнення в сутність явищ шляхом миттєвого "осяяння", як вважають представники ірраціоналізму, не повна несподіваність, а явище закономірне, залежне від повноти логічного аналізу проблеми. Слід розглядати інтуїцію в єдності з логічними засобами та формами пізнання. В найскладніше логічне доведення завжди вплетена інтуїція, яка виступає елементом, що об'єднує весь ланцюг доведення в цілісність, є необхідним елементом осмислення і розуміння.

Розуміння – це процес і результат духовно-практичного та пізнавального освоєння дійсності, коли зовнішні об'єкти залучаються до осмислення людської діяльності, виступають її предметним змістом. Розуміння – це форма освоєння дійсності (практичного і пізнавального), яка розкриває і відтворює смисловий зміст об'єкта. При цьому оточуюча людину реальність виступає перед нею як носій смислу та значення, які необхідно освоїти, досягнути, інтерпретувати. Все це неможливо здійснити виключно засобами раціонального пізнання. Тут необхідна діяльність усіх людських здібностей у їхній органічній єдності, як

усвідомлюваних, так і тих, що функціонують, не усвідомлюючись суб'єктом, в тому числі й інтуїції.

Розуміння – це насамперед осмислення знання, вияв та реконструкція його смислу, а також оцінка через суспільнозначимі цінності людської життєдіяльності та культури. Теоретичне освоєння дійсності передбачає не тільки одержання знання про світ, а й розуміння цього світу.

Пояснення – це розкриття сутності предметів та явищ шляхом з'ясування причин їхнього виникнення та існування, наявності законів їхнього функціонування та розвитку. Найрозвинутішою формою пояснення є наукове пояснення, яке ґрунтується на основі осмислення теоретичних законів виникнення, функціонування та розвитку об'єктів.

Знання, пояснення та розуміння – це необхідні моменти взаємодії людини з навколишнім світом, за допомогою яких вона накопичує певну інформацію про об'єкти, що включені в суспільну практику.

Питання для самоперевірки:

1. Як ви розумієте філософські категорії «сприймання», «уявлення», «умовивід»?
2. Як ви розумієте філософську категорію «інтуїція», «розуміння»?

Домашнє завдання: законспектувати матеріал з теми та дати відповідь на питання для самоперевірки

Рекомендована література: Волович В. І. Соціологія : підручник. - К: ЦУЛ, 2019; Юрій М. Ф. Соціологія : підручник / М. Ф. Юрій. – Київ: Кондор, 2019

Шановні учні! Нагадую, що на виконанні вами завдання чекає моя електронна пошта:

kvasha.n.v@gmail.com або Вайбер чи Телеграм за номером: 093-74-98-200, але не пізніше 20:00